

Елла Крістева*

Odesa, Ukraine

Адміністративно-правове регулювання нотаріальної таємниці в Україні

Адміністративно-правове регулювання нотаріальної таємниці в Україні

Анотація: Статтю присвячено питанню адміністративно-правового регулювання щодо дотримання нотаріальної таємниці в Україні. Аналізуючи питання, зазначимо, що вказана проблематика набуває особливої значущості за умов правового реформування країни. Важливим аспектом правової держави мають бути інтереси людини як суб'єкта суспільства. Основним питанням розбудови правової держави стає охорона прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, що є правовим регулятором стану та рівня розвитку громадянського суспільства. Сьогодні в Україні точаться наукові дискусії про інститут нотаріату, бо в сучасних умовах розвитку суспільства професія нотаріуса посіла особливе місце серед юридичних професій. Збереження нотаріальної таємниці підкріплює довіру громадян до нотаріату та є одним із важливих правил діяльності нотаріуса, що забезпечує його авторитет; охорона нотаріальної таємниці є гарантією здійснення нотаріусами вчинених нотаріальних дій, адже за недодержання професійної таємниці нотаріуси ризикують анулюванням Міністерством юстиції України свідоцтва про право на здійснення нотаріальної діяльності.

Сьогодні правова система України перебуває в стані всебічного реформування, що зумовлено побудовою соціальної, демократичної, правової держави. У світі відбуваються постійні зміни правового характеру, які стосуються й вітчизняного інституту нотаріату, а тому деякі його елементи завжди потребуватимуть уточнення правової природи, сутності та взаємозв'язку з державною владою і громадянським суспільством. Щодня до нотаріусів і посадових осіб, на яких покладено виконання нотаріальних дій, звертаються тисячі громадян та представники юридичних осіб, щоби посвідчити правочин або вчинити інші нотаріальні дії. З моменту свого виникнення нотаріат є унікальним інститутом превентивного правосуддя, покликаним забезпечувати чітку реалізацію прав і законних інтересів учасників цивільного обороту з метою запобігання зверненню останніх до судових інстанцій по захист. Здійснюючи від імені держави передбачені законодавством нотаріальні дії, нотаріуси є найважливішою ланкою ефективної правової системи і невід'ємним елементом демократичної правової держави.

Ключові слова: нотаріус, нотаріальна діяльність, адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності, нотаріальна таємниця, суб'єкт нотаріальної таємниці.

---

* Елла Крістева [Ella Kristieva] – аспірант кафедри адміністративного та господарського права, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова [Odesa I. I. Mechnikov National University]; <https://orcid.org/0000-0003-0990-4703>; e-mail: ella.kristeva@gmail.com.

Administrative and Legal Regulation of Notarial Secrets in Ukraine

Abstract: The article is devoted to the issue of administrative and legal regulation of notarial secrecy in Ukraine. Analyzing the issues, we note that this issue becomes especially important in terms of legal reform of the country. The interests of man as a subject of society must be an important aspect of such a state. The main issue of building the rule of law should be the protection of the rights and legitimate interests of individuals and legal entities, which is the legal regulator of the state and level of development of civil society. Today in Ukraine there are many scientific discussions about the institute of notary, because in the current conditions of society, the profession of notary has taken a special place among the legal professions. Preservation of notarial secrecy strengthens public confidence in the notary and is one of the important rules of the notary, which ensures its authority, protection of notarial secrecy is a guarantee of notarial acts performed by notaries activities.

Today, the legal system of Ukraine is in a state of comprehensive reform, which is due to the construction

of a social, democratic, legal state. The world is undergoing constant changes of a legal nature, which also affect the domestic institution of notaries, and therefore some of its elements will always need to clarify the legal nature, nature and relationship with government and civil society. Every day, thousands of citizens and representatives of legal entities apply to notaries and officials entrusted with the performance of notarial acts on the basis of transaction certificates or other notarial acts. Since its inception, the notary is a unique institution of preventive justice, designed to ensure the clear realization of the rights and legitimate interests of participants in civil traffic in order to prevent the latter from appealing to the courts for protection. Carrying out notarial acts on behalf of the state, notaries are a key part of an effectively functioning legal system and an integral part of a democratic state governed by the rule of law.

Keywords: Notary, notarial activity, administrative and legal regulation of notarial activity, notarial secret, subject of notarial secret.

1. Вступ

Актуальність теми. Сьогодні правова система України перебуває в стані всебічного реформування, що зумовлено побудовою соціальної, демократичної, правової держави. Важливим аспектом такої держави мають стати інтереси людини як суб'єкта суспільства. Основним питанням розбудови правової держави повинна бути охорона прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, що є юридичним регулятором стану та рівня розвитку громадянського суспільства і держави. У світі відбуваються постійні зміни правового характеру, які стосуються й вітчизняного інституту нотаріату, а тому деякі його елементи завжди потребуватимуть уточнення правової природи, сутності та взаємозв'язку з державною владою і громадянським суспільством. Адміністративно-правовий механізм забезпечення нотаріальної діяльності в Україні – це прогресивний, комплексний та функціонально процедурний елемент адміністрування нотаріальних правовідносин, що встановлює правові та організаційні взаємозв'язки нотаріусів та суб'єктів публічної адміністрації задля всебіч-

ного розвитку нотаріату, дотримання гарантій нотаріальної діяльності, контролю за сферою нотаріату як інституції реалізації прав, свобод та законних інтересів осіб і суспільства.

Захист прав та законних інтересів громадян покладено на різні державні та недержавні органи, до яких належить і нотаріат. Нотаріат – це система органів та посадових осіб, на які покладено посвідчення правочинів, оформлення спадкових прав і вчинення інших дій, покликаних юридично закріпити цивільні права і запобігти їхньому можливому порушенню.

Сьогодні нотаріат набуває дедалі більших повноважень, збільшується коло обов'язків нотаріуса в сучасному суспільстві. Місія нотаріуса як довіреної особи і третейського свідка полягає в охороні домовленостей і (з огляду на принцип справедливості) захисту слабшого перед сильним, того, хто не знає, перед тим, хто знає. З моменту історичного виникнення нотаріату в руках нотаріуса перебувають інтереси сторін, він захищає діяльність і майно людини, права особи, власність як невід'ємний елемент свободи її власника. Нотаріус стоїть на варті гідності людини та використовує всі можливості, щоб забезпечити їй доступ

до свободи ухвалення рішення в умовах повної захищеності (Корнієнко, 2018, с. 77).

Щодня до нотаріусів і посадових осіб, на яких покладено виконання деяких нотаріальних дій, звертаються тисячі громадян та представники юридичних осіб, щоби посвідчити правочини, засвідчити копії документів або вчинити інші нотаріальні дії. Як свідчить статистика, щороку третина населення України хоча б один раз зверталася по допомогу до нотаріуса.

До останнього часу нотаріальна діяльність залишалась під впливом тільки нормативного регламентування, а теоретичні пошуки науковців стосувалися лише окремих її аспектів та проблем. Як правове явище, нотаріат постійно був і є об'єктом уваги з боку суспільства та держави, а також об'єктом наукового інтересу фахівців. У сучасний період науково-теоретичним підґрунтям дослідження стали праці таких відомих вітчизняних фахівців: Г.В. Виноградова, Н.М. Денісяк, Н.В. Ільєва, Ю.Н. Оборотов, Н.М. Оніщенко, Л.В. Коваль, П.С. Корнієнко, В.М. Корельский, В.М. Парасюк та інші.

Віддаючи належне доробку і вагомому вкладу згаданих видатних науковців та вчених, мусимо зазначити, що, незважаючи на наявність низки наукових праць, повноцінного уявлення про такий складний феномен, як нотаріальна таємниця, зокрема її адміністративно-правова процедура сучасного стану, правове регулювання та процесуальні аспекти, пов'язані з нею, досі практично не існує. Дотепер майже відсутня єдина думка й щодо сутності нотаріальної діяльності, функцій і завдань нотаріату, кримінально-правового та адміністративно-правового статусу нотаріуса. Враховуючи зазначене, констатуємо, що обрана тема залишається малодослідженою, зумовлена теоретичними та практичними потребами суспільства, що й становить її **актуальність**.

Об'єктом дослідження виступає нотаріальна таємниця як принцип нотаріальної діяльності в Україні.

Предмет дослідження – норми права, що регулюють адміністративні, інформаційні відносини в нотаріальній діяльності, відповідні нормативно-правові акти, практика їх застосування, теоретичні і методологічні проблеми правового регулювання нотаріального процесу в Україні,

а саме – нотаріальна процедура та юрисдикційна діяльність уповноважених на вчинення нотаріального процесу осіб разом з характерними для цього процесу правовідносинами, а також організаційна структура нотаріату, яка має забезпечити виконання нотаріальної функції.

Метою дослідження є визначення поняття, змісту та сутності нотаріальної діяльності в Україні, розкриття юридичної природи нотаріальної таємниці, проведення комплексного аналізу інституту нотаріальної таємниці, адміністративно-правового регулювання нотаріальної таємниці, процесуальних аспектів, пов'язаних із нотаріальною таємницею, та формування на цій основі теоретичних висновків і практичних рекомендацій щодо застосування законодавства і його вдосконалення.

Положення, висновки, пропозиції, що містяться в цій роботі, становлять певний внесок у розвиток науки нотаріального права і можуть бути використані для подальшої розробки правових проблем нотаріальної таємниці в Україні. Під час написання статті зосереджено увагу на питаннях, які, на думку автора, мають практичне значення.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження склали методи і прийоми наукового пізнання – і загальнонаукові, і спеціально-юридичні. Наукову роботу проведено на підставі принципів всебічності, об'єктивності, конкретності, обґрунтованості, що сприяло отриманню достовірних результатів. Обґрунтованість і достовірність наукових результатів забезпечено використанням філософсько-світоглядних, загальнонаукових і спеціальнонаукових методів і підходів пізнання. З метою одержання найбільш достовірних наукових результатів дослідження було застосовано філософсько-світоглядні методи, що забезпечували єдність філософського та правового аналізу відносин, пов'язаних з адміністративно-правовим регулюванням нотаріальної таємниці.

У ході написання роботи, як уже було зазначено, використано низку методів дослідження, головними серед яких є системний метод, його застосування дало можливість виявити особливості нотаріальних правовідносин, які пов'язані з нотаріальною таємницею. Формально-логічний метод використано для визначення поняття та змісту

нотаріальної таємниці, правових засад вирішення юридичних колізій законодавчого регулювання нотаріальної таємниці. Використання методу тлумачення дало можливість з'ясувати сутність і розкрити зміст правових норм, що регулюють нотаріальну діяльність в адміністративній сфері.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на підставі аналізу нормативно-правових актів та наукових юридичних джерел з'ясовано правову природу нотаріальної таємниці, що дало змогу виявити прогалини в правовому полі, розробити і запропонувати напрями розвитку і способи вдосконалення чинного законодавства України, яким регулюється інститут нотаріальної таємниці в Україні.

2. Поняття і зміст нотаріальної таємниці в Україні

Забезпечення нотаріальної таємниці є важливим складником професійної нотаріальної діяльності, спрямованим на реалізацію конституційних гарантій недоторканності приватного життя, особистої і сімейної таємниці людини. Ф. Енгельс зазначав, що «... кожна професія має свою власну мораль...», яка виявляється в дотриманні морального обов'язку в професійній діяльності (Оніщенко, 2002, с. 352).

На думку В. М. Парасюка, нотаріальна таємниця, поряд із адвокатською, банківською та медичною, належить до різновидів професійної таємниці. Як відомо, професійна таємниця – це матеріали, документи, інші відомості, якими користується особа в процесі виконання своїх професійних обов'язків і які заборонено розголошувати в будь-якій формі (Парасюк, 2010, с. 182–185).

Одним з видів професійних таємниць, що регламентуються чинним законодавством України, є нотаріальна таємниця, яку визначають як сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса зацікавленої особи, у тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права й обов'язки тощо (Закон України «Про нотаріат», 1993).

Стаття 5 Закону України «Про нотаріат» зобов'язує нотаріуса зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку з вчиненням нотаріальних

дій. Особа, яка вперше починає займатися нотаріальною діяльністю, урочисто приймає присягу, зобов'язуючись дотримуватися закону та зберігати професійну таємницю. Розголошення нотаріальної таємниці можна розцінювати як грубе порушення законодавства України, що за ст. 12 Закону України «Про нотаріат» призводить до анулювання свідоцтва про право на здійснення нотаріальної діяльності. Ніхто із сторонніх осіб не має спостерігати за ходом нотаріальної процедури. Цю вимогу нотаріус зобов'язаний виконувати незалежно від того, здійснює він нотаріальну дію в приміщенні нотаріальної контори чи за її межами (Закон України «Про нотаріат», 1993).

В умовах воєнного стану порядок тимчасового доступу до нотаріальних документів, зокрема можливість ознайомитися з ними, зробити їх копії та вилучити їх (здійснити їх виїмку), відбувається в порядку, передбаченому главою 15 КПК, а саме – на підставі ухвали слідчого судді, суду (частина 2 статті 159 КПК), а не на підставі постанови прокурора. Про це йдеться у Інформаційному листі НПУ «Щодо доступу до відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, під час дії надзвичайного чи воєнного стану». Будь-яке втручання в діяльність нотаріуса, у тому числі вимагання від нього відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, заборонено і тягне за собою відповідальність відповідно до законодавства.

Потреба збереження професійної таємниці є властивістю юридичної практичної діяльності, зокрема у випадках охорони конфіденційної інформації щодо суб'єктів, інтереси яких представляє чи захищає юрист, або отримання, поширення такої інформації. Конфіденційна інформація клієнта має бути захищена від розголошення.

Н. Коробцова зазначає, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною та найважливішою передумовою взаємин між нотаріусом і фізичними та юридичними особами (Корельський, 2000, с. 616). А саме слово «конфіденційність» перекладають з латинської мови як «довіра до чого-небудь». Як відомо, «конфіденційний» означає «довірчий, таємний, секретний». У п. 4 Правил професійної етики нотаріусів України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 07.06.2021 року, прямо зазначено, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною і най-

важливішою передумовою довірчих взаємин між нотаріусом та фізичними і юридичними особами (Правила професійної етики нотаріусів України, 2021).

На нашу думку, термін «нотаріальна таємниця» потрібно розглядати з двох боків. З одного боку, це таємниця особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії (мотив звернення та сам факт звернення особи до нотаріуса; надані для дослідження документи; досягнутий після звернення до нотаріуса результат; відомості про особисте життя особи тощо). З іншого боку, це таємниця нотаріуса як фахівця (відомості про надані поради, консультації тощо). Важливими є обидві характеристики поняття таємниці вчинення нотаріальних дій, обидві повинні бути законодавчо закріплені.

Н.М. Денисяк стверджує, що нотаріальна таємниця є важливим елементом нотаріальної процедури. Тобто нотаріальна таємниця – це частина врегульованого законом порядку, що складається з послідовних дій нотаріуса, спрямованих на досягнення певного правового результату (Денисяк, 2016, с. 62–65).

Г.В. Виноградова вважає, що нотаріальна таємниця є одним з видів професійної таємниці, якою є матеріали, документи, відомості, якими користується особа в процесі та у зв'язку з виконанням своїх професійних обов'язків, що їх заборонено розголошувати в будь якій формі (Виноградова, 2006, с. 176).

Згідно з ч. 1 ст. 8 Закону України «Про нотаріат», предметом нотаріальної таємниці є певні відомості, під якими можна розглядати зведення, список яких-небудь даних, певні факти, дані про кого-небудь, що-небудь. Відповідна інформація становить предмет нотаріальної таємниці, тільки якщо її було отримано в одному з таких випадків:

- під час вчинення нотаріальної дії;
- під час звернення до нотаріуса (Закон України «Про нотаріат», 1993).

Нотаріальна таємниця, як ми вже зазначали, має надзвичайно вагоме значення під час здійснення нотаріального провадження, адже вона підкріплює довіру громадян до нотаріату та є одним із важливих правил діяльності самого нотаріуса, що забезпечує його авторитет. Наведене законодавче визначення поняття нотаріальної таємниці

наразі не просто не дає належного правового обґрунтування визначенню обсягу та меж тієї інформації, що не має розголошуватися нотаріальними органами, а, навпаки, потребує ретельного наукового дослідження, тлумачення та уточнення, особливо з огляду на те, що зазначена інформація може стати предметом судового вивчення під час розгляду тої чи тої цивільної справи, і в кожному конкретному випадку потрібно буде визначитися з можливістю або, навпаки, неможливістю нотаріуса свідчити про такі обставини (Оборотов, 2011, с. 436).

3. Адміністративно-правовий аспект регулювання нотаріальної таємниці в Україні

З-поміж усіх різновидів суспільно-правової діяльності нотаріальна діяльність посідає спеціальне місце. Це спричинено призначенням та роллю, яку вона покликана виконувати. Позаяк нотаріальне посвідчення юридично значущих фактів і документів є основним невідкладним елементом виникнення, зміни та припинення великої кількості правовідносин, нотаріат є одним із необхідних складників державно-правового механізму держави.

Суть та роль адміністративно-правового регулювання нотаріальної діяльності полягає в тому, що окремі норми адміністративного права визначають порядок набуття, функціонування та припинення діяльності нотаріальних органів, визначають їхній правовий статус та встановлюють систему гарантій забезпечення їхньої діяльності. Контроль за організацією діяльності нотаріату, перевірку організації нотаріальної діяльності нотаріусів, дотримання ними порядку вчинення нотаріальних дій та виконання правил нотаріального діловодства здійснює Міністерство юстиції України та його територіальні органи (Закон України «Про нотаріат», 1993, ст. 2¹).

Адміністративно-правове регулювання нотаріальної діяльності викликане її змістом і наділенням нотаріусів повноваженнями державою. Нотаріуси не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги. Без нотаріуса не може

існувати будь-яка держава, фізична та юридична особа, тому що нотаріус є єднальним елементом між державою та громадянами у взаємодії адміністративних, цивільних та кримінальних правовідносин. Право кожного громадянина України на отримання правової допомоги, зокрема і нотаріально-правової, є основоположним і гарантованим Конституцією України та забезпечується завдяки системі органів, наділених правом учиняти нотаріальні дії (Конституція України, 1996).

Особливість адміністративної відповідальності нотаріуса в тому, що вона не має на меті відновити порушені нотаріусом права, покрити спричинені ним матеріальні збитки, а лише реалізує головним чином охоронну та превентивну функції.

Отже, нотаріальну адміністративну відповідальність можна трактувати як гарантію і механізм забезпечення прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб під час здійснення нотаріальної діяльності.

Закон України «Про нотаріат» зобов'язує нотаріуса «зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку з вчиненням нотаріальних дій. Особа, яка вперше починає займатися нотаріальною діяльністю, урочисто приймає присягу, зобов'язуючись дотримуватися закону та зберігати професійну таємницю». Розголошення нотаріальної таємниці може розцінюватись як грубе порушення Закону України, що за ст. 12 Закону України «Про нотаріат» призводить до анулювання свідоцтва про право на здійснення нотаріальної діяльності за рішенням Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, ухваленим на підставі подання Міністерства юстиції України. Нотаріальна палата України може тільки інформувати про виявлене правопорушення органи юстиції, які на підставі повідомлення можуть порушити провадження в справах про адміністративні правопорушення (Закон України «Про нотаріат», 1993).

Сьогодні, на жаль, існує певна неврегульованість законодавства щодо охорони нотаріальної таємниці, зокрема в частині функціонування нотаріальної таємниці в системі взаємодії держави та суспільства в цілому. Має місце недосконалість відповідальності за розголошення нотаріальної таємниці помічником нотаріуса та особами, яким стала відома нотаріальна таємниця. Не менш важливим є факт їх відсутності в переліку осіб, які не

мають права давати свідчення щодо відомостей, які становлять нотаріальну таємницю.

Отже, на законодавчому рівні проблема є недостатньо врегульованою, має велику кількість ускладнень та упущень, зокрема щодо відповідальності осіб, на яких поширюється обов'язок нерозповсюдження нотаріальної таємниці. З огляду на це важливим є заповнення відповідних законодавчих прогалів.

Вирішення проблемних питань, вважаємо, може відбутися лише за допомогою здійснення комплексної систематизації положень законодавства України про нотаріат.

4. Проблемні питання щодо юридичної відповідальності за порушення нотаріальної таємниці в Україні

Юридична відповідальність є основним і необхідним елементом правовідносин, сутність якого полягає в цілеспрямованому впливі на поведінку індивідів за допомогою юридичних засобів. Завдяки цьому комплексному впливу стає можливим впорядкування суспільних відносин.

Л.В. Коваль зазначає: «Там, де правову відповідальність розглядають у всієї багатогранності внутрішніх властивостей і зовнішніх проявів, закономірно приходять до висновку про її нерозривний зв'язок з правовими відносинами. Відносини є одна з форм, один з необхідних моментів загального взаємозв'язку предметів, явищ, процесів у природі, суспільстві і мисленні» (Коваль, 1979, с. 11).

Питання юридичної відповідальності завжди є вагомим та актуальним для всіх посадових осіб, суб'єктів абсолютно всіх професій. Нотаріат не є винятком. За допущені в професійній діяльності порушення нотаріусів притягують до різних видів відповідальності залежно від характеру цих порушень.

Конституція України в п. 22 ст. 92 передбачає чотири види юридичної відповідальності, зокрема цивільно-правову, кримінальну, адміністративну та дисциплінарну. Нотаріуси та інші посадові особи, які вчиняють нотаріальні дії, несуть особисту відповідальність за розголо-

шення таємниці вчинюваних нотаріальних дій (Конституція України, 1996).

Відповідальність за розголошення нотаріальної таємниці несуть усі особи, яким стала відома інформація, що становить предмет нотаріальної таємниці. Особи, винні в порушенні нотаріальної таємниці, несуть відповідальність у порядку, встановленому законом. Закон України «Про нотаріат» питання відповідальності за розголошення нотаріальної таємниці врегульовує нечітко, воно є досить розмитим і неточним, оскільки містить покликану норму. Так, винні в порушенні нотаріальної таємниці особи несуть відповідальність у встановленому законом порядку. Водночас на сьогодні відсутній закон, який чітко врегулював би питання відповідальності за розголошення нотаріальної таємниці.

Так, згідно зі ст. 27 Закону України «Про нотаріат» шкоду, заподіяну особі внаслідок незаконних дій або недбалості приватного нотаріуса, відшкодовують у повному обсязі. Нотаріус не несе відповідальності в разі, якщо особа, яка звернулася до нього за вчиненням нотаріальної дії, подала неправдиву інформацію щодо будь-якого питання, пов'язаного з вчиненням нотаріальної дії; подала недійсні та/або підроблені документи; не заявила про відсутність або наявність осіб, прав чи інтересів яких може стосуватися нотаріальна дія, за вчиненням якої звернулася особа (Закон України «Про нотаріат», 1993).

Для забезпечення відшкодування втрат, заподіяних внаслідок вчиненої нотаріальної дії та/або іншої дії, покладеної на нотаріуса відповідно до закону, приватний нотаріус зобов'язаний до початку здійснення приватної нотаріальної діяльності укласти договір страхування цивільно-правової відповідальності. Мінімальний розмір страхової суми становить тисячу мінімальних розмірів заробітної плати. Розмір відшкодування заподіяної шкоди визначають за згодою сторін або в судовому порядку (Ільева, Крістева, 2020, с. 36–45).

Держава не несе відповідальності за шкоду, заподіяну неправомірними діями приватного нотаріуса під час здійснення ним нотаріальної діяльності функцій державного реєстратора прав на нерухоме майно. Приватний нотаріус не несе відповідальності за зобов'язаннями держави.

Збереження нотаріальної таємниці є професійним обов'язком нотаріуса, і в разі її порушення винну особу притягають до дисциплінарної відповідальності, а в разі наявності шкоди — до цивільно-правової. Загальною і, як правило, єдиною підставою цивільно-правової відповідальності є наявність складу цивільного правопорушення. Законодавством передбачено випадки, в яких нотаріус має право розголосити відомості, що становлять предмет нотаріальної таємниці. Лише за таких умов їх розголошення не тягне за собою жодної відповідальності для нотаріуса.

Отже, за недодержання таємниці вчинюваних нотаріальних дій відповідальність нотаріусів чітко визначено ст. 12 Закону України «Про нотаріат», пунктом «ж» якої встановлено, що порушення нотаріусом вимог, передбачених ч. 2 ст. 3, ч. 1 ст. 8 та ст. 9 Закону України «Про нотаріат», є підставою для анулювання Міністерством юстиції України свідоцтва про право на здійснення нотаріальної діяльності. Згідно з Правилами професійної етики нотаріусів України від 07.06.2021 року розголошення відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, заборонено за будь-яких обставин, крім випадків, встановлених Законом України «Про нотаріат».

5. Міжнародний досвід регулювання нотаріальної таємниці

Міжнародний досвід показує, що в основі законодавства різних країн одним із основоположних принципів здійснення нотаріальної діяльності, вироблених багатоміліонною історією існування нотаріату та доведених своєю неминучою цінністю, є дотримання нотаріальної таємниці. У європейському законодавстві закріплено не менш жорсткі правила щодо охорони нотаріальної таємниці. У більшості країн такі норми взято за основу, однак існує і спеціальне законодавство, що охороняє нотаріальну таємницю та встановлює відповідальність за її порушення.

У Франції, наприклад, норми дотримання нотаріальної таємниці є елементом професійної етики нотаріуса та прописані в Національному регламенті професії. Безпека клієнта є основоположним принципом роботи нотаріуса. По-

свідчення документів, обмін кореспонденцією чи конфіденційною інформацією в усній формі відбувається з дотриманням цього принципу. У разі його недотримання на порушника чекає покарання у вигляді кримінального, цивільного та дисциплінарних стягнень.

Варто зауважити, що європейський законодавець хоча і забезпечує належний порядок дотримання нотаріальної таємниці, стоїть на стороні захисту суспільного інтересу та суспільного блага – професійна таємниця не є абсолютною: нотаріус має розкрити зміст нотаріального запису у кримінальному судочинстві або коли того вимагає норма Закону. Проте і тут існують винятки, зокрема, у ФРН розголошення відомостей у судовому процесі є допустимим, якщо всі учасники посвідчення звільняють нотаріуса від збереження таємниці.

У Литовській Республіці вимоги, що висуваються до нотаріальних бюро, встановлює: міністр юстиції з урахуванням того, що в приміщеннях нотаріального бюро мають бути створені умови для збереження таємниці нотаріальних дій. Майте на увазі, що нотаріальна дія не може бути скасована нотаріусом у разі недотримання таємниці її вчинення, однак це не позбавляє особу, права якої порушено, звернутися до суду за захистом.

Отже, при здійсненні юридичних дій нотаріусові безпосередньо стають відомими численні факти приватного життя людини, без знання яких не може здійснювати свої професійні поповнення. Людина змушена надати документи, в яких можуть міститися відомості, що становлять лікарську або банківську таємницю, або інші документи, розголошення яких було б не бажано. Тому таємниця нотаріальної дії покликана забезпечувати недоторканність приватного життя індивідуума. Таке правило наявне в законодавстві багатьох країн світу.

6. Висновки

Нотаріус щодня під час вчинення нотаріальних дій спілкується з великою кількістю людей і незалежно від його волі та бажання стає свідком багатьох фактів з їхнього приватного життя. Нотаріусові надають відповідні документи, які також містять певну інформацію, яку не можна

ні розповсюджувати, ні розголошувати. Власне таємниця нотаріальної діяльності, у тому числі й нотаріальної дії, має забезпечити недоторканність приватного життя громадян, які звертаються до приватного нотаріуса.

Щодня нотаріальна таємниця через високу захищеність привертає до себе підвищену увагу злочинного світу, який має на меті вивідати секрети нотаріального провадження для своїх корисливих цілей. Збереження професійної таємниці є одним з обов'язків нотаріуса. Згідно із Законом України «Про нотаріат», нотаріус та особи, яким надано право вчиняти деякі нотаріальні дії, а також помічник нотаріуса зобов'язані зберігати нотаріальну таємницю, навіть якщо їхня діяльність обмежується наданням правової допомоги чи ознайомленням з документами і нотаріальна дія або дія, яка прирівнюється до нотаріальної, не вчинялась.

За умови сучасного реформування органів нотаріату в Україні необхідно створити якісний, досконало регламентований процес правового регулювання дотримання нотаріальної таємниці, не обмежуючись кількома статтями Закону України «Про нотаріат» – це, наприклад, може бути єдиний систематизований нормативно-правовий акт – Нотаріальний процесуальний кодекс України, в якому в загальній частині буде висвітлено основні положення, що стосуються суб'єктів та об'єктів нотаріальних правовідносин, а особлива частина включатиме чітко закріплену процедурну сторону діяльності нотаріуса.

Література:

- Виноградова, Г. В. (2006). *Правове регулювання інформаційних відносин в Україні*: Навч. посібник. К.: «Юстініан». 176 с.
- Денисяк, Н. М. (2016). *Таємниця здійснення нотаріальних дій та відповідальність за її порушення*: Науковий вісник Ужгородського національного університету. С. 62–65.
- Ільєва, Н. В., Крістєва, Е. А. (2020). *Сутнісний аналіз поняття та змісту нотаріальної таємниці в Україні*. Одеса: Правова держава. № 37. С. 36–45.
- Коваль, Л. В. (1979). *Административно-деликтное отношение*. К.: Вища школа. 11 с.
- Конституція України: від 28.06.1996 р.: станом на 01 січ. 2006 р. Київ: Ін Юре, 2006. 144 с.

- Корельський, В. М. (2000). *Теорія державства и права: учебник для вузов. 2-е изд., изм. и доп.* М.: Изд-во НОРМА. 616 с.
- Корнієнко, П. С. (2018). *Нотаріат як елемент системи правозахисної діяльності в Україні: Судова апеляція.* № 3. 77 с.
- Оборогов, Ю. Н. (2011). *Общетеоретическая юриспруденция.* Одесса: Феникс. 436 с.
- Онщенко, Н. М. (2002). *Правова система: проблеми теорії.* К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 352 с.
- Парасюк, В. М. (2010). *Нотаріальна таємниця: окремі спірні питання.* Митна справа. № 6. Ч. 2. С. 182–185.
- Правила професійної етики нотаріусів України: Наказ Міністерства юстиції України від 07.06.2021 р. № 2039/5 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text>.
- Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-ХІІ: Відомості Верховної Ради України, 1993. – № 39.
- the understanding and the witness of the notarial office in Ukraine). Odesa. Pravova derzhava. [in Ukrainian].
- Koval, L. V. (1979). *Administrativno – deliktne otnoshenie* (Administrative – tortious attitude). Vishcha shkola. [in Russian]
- Konstitutsiya Ukraïni (1996). (Constitution of Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian]
- Korelskiy, V. M. (2000). *Teoriya gosudarstva i prava: uchebnik dlya vuzov* (Theory of state and law: a textbook for universities). NORMA. [in Russian]
- Kornienko, P.S. (2018). *Notariat yak element sistemi pravozakhisnoi diyalnosti v Ukraïni* (Notariate as an element of the system of law enforcement activity in Ukraine). Sudova apelyatsiya. [in Ukrainian]
- Oborotov, Ju. N. (2011). *Obshcheteoreticheskaya yurisprudentsiya* (Theoretical Jurisprudence). Odessa. Feniks. [in Russian]
- Onishhenko, N. M. (2002). *Pravova sistema: problemi teorii* (The legal system: problems of theory). Inst. of State and Law. V.M. Koretsky National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian]
- Parasiuk, V. M (2010). *Notarialna taemnitstva: okremi spirni pitannya* (Notary Secret: Some Controversial Issues). Mitna sprava. [in Ukrainian]
- Pravila profesiynoi etiki notariusiv Ukraïni (2021). (Rules of professional ethics of notaries in Ukraine). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text>. [in Ukrainian]
- Zakon Ukraïni Pro notariat (1993). (Law of Ukraine on the Notary Public). Vidomosti Verkhovnoyi Rady of Ukrayiny. [in Ukrainian]

References: